

Despite the fact that in the modern scientific literature accumulated a large amount of research devoted to understanding how the ideal of philosophical and aesthetic (G. Gadamer, E. Kasyre, G. Cohen, G. Shpet, J. Boryev, O. Voevodin, L. Levchuk, V. Lychkovah, N. Vernygora, V. Panchenko, L. Stolovych, V. Khmara, O. Ukhov, E. Yakovlev et al.), ethical (M. Brovko, Y. Afanasyev, V. Bitayev, A. Onishchenko, S. Ulanova, A. Fed, I. Fed et al.), teacher (G. Vashchenko A. Wisniewski, W. Kremen, A. Konovets, N. Kalita, N. Opanasenko, V. Sukhomlinsky, A. Skrynska), sociopolitical (B. Barkov, G. Dashutin, O. Kornienko, V. Lectorsky, V. Makarenko, N. Mudrahey, A. Novikov, etc.). categories as cultural concept of science is not considered ideal.

Methodological approaches to the study of the concept of the ideal articles selected categorical way of understanding culture, serving as a mechanism of cultural studies. The proposed approach is, in turn, provides an analysis of the concept of the ideal as a category of philosophy and culture category from the standpoint of historicism. In this regard, noted that the problem categories occupied an important place in most philosophical systems of the past. Yes, overarching categorization of individual things classically represented in the teaching of Aristotle on the category. In modern times, the doctrine of the categories developed by representatives of German classical philosophy. For Kant's categories serve as a universal form, in which there is understanding of all things, a priori forms of mind, a way of summarizing lessons learned. The writings of Hegel's theory of categories were developed in three plans – purely logical, historically, in the context of the whole of culture.

In keeping with the Marxist tradition of scientific research conducted categorical framework of philosophy in general and the ideal, particularly national scientist's 60-80-ies of XX century.

The methodology of Cultural important place belongs to the categories as the most fundamental and substantial notion of cultural patterns, events, processes and relations, the essential characteristics of the culture, based on which the systematization of cultural phenomena studied and developed the methodology of knowledge. Based on the relevance of contemporary cultural studies methodological search as an interdisciplinary field of knowledge, universal knowledge which is the subject of culture, the problem of the theoretical ideal status category within cultural studies involves an appeal to the scientific understanding of the experience of this category in the space of the cultural sciences as philosophy of culture and art history.

It is shown that a fruitful approach to understanding the categories and their role in the study of cultures of different ages invited prominent Soviet scientist A. Gurevich. S. Rubinstein in the "Man and the World" offers his approach to the categories of culture that takes into account the dependence of the definition of input from people in the circle of life. VP Bran proposed concept classification values that are inextricably linked with the appropriate classification of ideals. In connection ideals, norms and values indicate B. Hubman. Describing the process of designing social systems of the human being, as regards the ideal of a certain type of project that embodies the idea of the perfect man and the perfect organization of human life, the modern scientist M. Kagan.

Based on the analysis in the article argues that it is the nature of the ideal values, specifying vectors for further development of culture and its focus on the future and ensure its projective character heuristic categorical potential dimensions of cultural knowledge with the ability to attract and humanitarian methods of social analysis. As a cultural category may be the ideal for the detection and understanding of the value and meaning of the cultural dimension in which the accumulated social experience any human communities.

Thus, the validity of the concept of separation as an ideal cultural concept due to the fact that it integrates ideological, normative values and projective aspect of the intrinsic properties of the culture, it fixed axiological, epistemological and aesthetic features of the development of culture and its modifications reflect the dynamics of cultural transformations in certain historical stages. This creates conditions for further conceptualization of the notion of cultural ideals within the theory and history of culture through bringing modern methodological strategies.

Keywords: ideal, category, value, value-semantic content, world view, cultural knowledge, philosophy, philosophy of culture, art.

УДК 008:24:34:241.38:340.13:39

Радзівський Віталій Олександрович
кандидат культурології, доцент

ВІКОВІ СУБКУЛЬТУРИ: ДО ПИТАННЯ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ

У статті досліджені питання вікових субкультур у культурно-історичному аспекті. Зокрема, автор торкається питань вивчення і систематизації сучасних вікових субкультур, а в їх складі – проблем субкультури дітей, молоді та інших вікових груп.

Ключові слова: культура, субкультура, культурологія, вікова субкультура, стратифікація, історія.

Вікові субкультури є найбільш дослідженими з усіх видів субкультур. Кожна вікова субкультура має свої властивості, особливості, характеристику та специфіку. Це зумовлено різними віковими показниками та обставинами. Дитяча наївність, підліткова питливість, юнацький максималізм, молодіжна романтика, виваженість зрілого часу, мудрість поважного віку...

Найбільш доленосними є періоди становлення людини (дитинство, молодість тощо). Хоча не лише вік, а й позавікові обставини (дії, події тощо) доволі часто формують людину, її ідеали, цінності, стереотипи. Проте ми зосередимось виключно на віковому аспекті.

Окрема проблема – систематизація та визначення вікових субкультур. Серед них найбільш дослідженою є молодіжна субкультура. Водночас навіть щодо її класифікаторських показників є чимало питань (соціальний, біологічний та інший вік людини, її самоотождечення, "перехідні" фази, як наприклад, юнацько-молодіжна або молодіжно-зріла). Ще більш кластерними та сегментноспірними є своєрідні молода, зріла та пізньосередньовікова субкультури чи предпенсіонерська, "похилопенсіонерська", глибокостарицька субкультури.

Тема субкультур є однією з найбільш популярних у науковому дискурсі останніх років. Значне місце у масиві загальної літератури з субкультурології приділено віковим субкультурам [16]. Так, серед питань дитячих субкультур за останні роки виділяються дослідження Я. Левчук [10], серед підліткових – праці Я. Левчук і М. Белашової [9; 2]. Знаковим є і те, що проблеми субкультури людей поважного віку, зумовлені хворобами, аналізуються не тільки у вікових, а й у інших соціальних контекстах [5].

До питань молодіжних субкультур зверталось чимало фахівців. Серед них, зокрема, А. Асмолов, Є. Бодіна, Ю. Божко, Л. Божович, М. Брейк П. Гуревич, А. Здравомислова, Л. Іонін, М. Киященко, І. Кон, А. Кукаркин, К. Манхейм, М. Мід, В. Оборонко, М. Осоріна, Т. Парсонс, А. Попов, В. Пушкар, Л. Рубіна, П. Рудик, Б. Ручкін, З. Сикевич, Ю. Савельєв, О. Сапожнік, Н. Саркітов, О. Семашко, В. Семенов, М. Соколов, О. Сотика, В. Суртаєв, В. Ткаченко, С. Фірс, Г. Шостак [6-9; 13-20; 22-26]. Водночас проблеми середньовікової чи предпенсіонерської, пенсіонерської, глибокостарицької субкультур потребують ретельнішого вивчення.

Мета даної статті – розглянути проблемні питання вікових субкультур та запропонувати варіанти їх систематизації.

На нашу думку, вікові субкультури є досить різними. Найбільш поширеними та базовими серед них є молодіжні субкультури. У ХХ ст. одна молода контркультурна хвиля породжувала іншу, більш радикальну, одна течія започатковувала іншу [13-16; 24-26]. На зміну втраченому поколінню йшло загублене покоління початку ХХ ст., потім йшло більш "загублене" покоління його середини. Щоправда вікові субкультури можуть уточнюватись та обумовлюватись сферою їх поширення (наприклад, студентська субкультура або субкультура молодих робітників тощо).

У літературі субкультури систематизують залежно від кількості прожитих років. Відповідно: дитяча, підліткова, юнацька, молодіжна, а далі вже менш досліджені – наприклад, середньовікові, предпенсіонерські, пенсіонерські, глибокостарицькі субкультури. Проте середньовікові та пенсіонерські субкультури можуть мати різні варіанти та модуси систематизації. Вік від двадцяти восьми або тридцяти років до шестидесяти (або навіть шестидесяти п'яти) є доволі великою віковою константою та має різні вектори спрямування. Це, як правило, найбільш продуктивний та активний час людської життєдіяльності, період досягнення найсуттєвіших творчих, кар'єрних та інших показників. При цьому на період зрілості впливають різні невікові чинники: політичні та суспільні події, рівень освіти та культури, насиченість життєвого досвіду, родинні, релігійні, географічні та інші, насамперед соціальні умови. Зрілий вік іноді розподіляють на перший (до 30-35 років) та другий (після 30-35 років). Подібна класифікація можлива і до інших вікових груп (дитинство, старість та ін.).

Дитяча субкультура є найбільш відкритою, наївною, щирою, мінливою і змінною, нестабільною, схильною до корегувань. Вона є найбільш вразливою (співпереживання, співучасть, ототожнення тощо) до внутрішніх (реакція на болі, хвороби) і ще більше до зовнішніх (дорослих) факторів, щільною з навколишнім оточенням та найбільш недосконалою у атрибутивно-символічному сенсі. Ця субкультура останні десятиріччя викликає жваві дискусії (О. Михеєва, С. Лойтер, О. Пономарьова, Н. Рашкова, Л. Редько, М. Рудіна та ін.) [3; 11; 12], які набули особливої актуальності в останні роки (Н. Большунова, О. Краснослободцева, М. Осоріна та ін.) [2; 4; 16; 17; 21].

Дитячу субкультуру можна поділити на традиційну та інноваційну. До речі, аналогічний поділ можна здійснити і до інших вікових субкультур, проте у дитячій вік є, напевно, найбільш репрезентативним, адже люди більш старшого віку легше можуть знайти "спільну мову", на відміну від дітей, які говорять на різних понятійно-змістовних мовах.

На нашу думку, доречно поширювати традиційні культуротворчі чинники у дитячій субкультурі. Я. Левчук зазначає, що, "до складових традиційної дитячої субкультури належать дитячий фольклор, гумор (жарти, прозивалки, докучливі казки, анекдоти), словотворчість, звичаєве право, табування, ігри (рухливі, рольові, предметні), дитяча магія і міфотворчість, становлення світогляду (перші спроби осмислення релігії, роздуми про світ і себе в ньому), формування естетичних уявлень (одяг, прикраси, майстрування)" [10, 11]. З цим важко не погодитись, хіба що викликають сумнів дитяча магія і міфотворчість, адже самі поняття "магія", "міф" та дитина не зовсім сумісні. Доречніше говорити про дитячу квазімагію і казкотворчість (або щось на зразок "світу до гори дном", як у дитячих небиліцях) [10, 15].

Про релевантність "народного дитинознавства" чимало писав і Г. Винаградов, вбачаючи, зокрема, у дитячій субкультурі "свій устрій, громаду, певне коло знань, доволі своєрідну мову, своє мистецтво" [3, 59].

Підлітковий вік занадто мінливий, стрімкий та навіть спірний (недарма його ототожнюють і з "тінейджерством" (від 12 до 19), і з юністю, і з першою молодістю, і з часом базового, культурно-аксеологічного становлення та фізичного формування людини-підлітка) [10, 15]. Це зумовлено як віко-

вими особливостями (юнацький максималізм, прояви характеру тощо), так і соціальними наслідками (підлітки, зокрема, є майбутнім). Вважаючи цю субкультуру дизфункційним явищем, у силу специфіки юнацької поведінки (від "упертості" до зухвалого відкидання суспільних цінностей), Т. Парсонс розглядав її як намагання соціальної системи зберегти певний нормативний стан. Перехід від дитинства до дорослості здебільшого здійснюється через групи ровесників ("peer group") [9, 12; 25]. Усвідомлення групової солідарності надає юнакові та дівчині відчуття впевненості у собі, позбавляє їх безпорадності перед дорослим світом. Як слушно підкреслював Т. Парсонс, "peer group" виконує важливу функцію соціалізації: ця особлива форма організації молодих людей допомагає їм опанувати нову соціальну роль, що сприяє подальшій інтеграції їх у складну систему сучасного суспільства [25]. Послідовники вченого широко використовували поняття "peer group" для гомогенних груп молоді. У працях "Від покоління до покоління" та "Вікові групи і соціальна структура" Ш. Ейзенштадт зазначав, що в "універсальних" високорозвинених суспільствах, на відміну від "партикулярних" суспільств, є структурний розрив між сім'єю і соціально-економічною системою. Сім'я має табу й авторитети, що іноді призводить на шлях до "peer group".

Термін "юнацька субкультура" ввів у науковий вжиток І. Кон (праці "Відкриття "Я" та "Психологія юнацького віку"), розглядаючи молодіжну субкультуру в традиціях структурно-функціонального аналізу, а джерело її виникнення знаходячи у "спонтанних групах вільного спілкування" ("peer groups"). При цьому "юнацька субкультура має декілька постійних компонентів: специфічний набір цінностей і норм поведінки, смаки, форми одягу і зовнішнього вигляду; відчуття своєї групової спільності й солідарності; характерну манеру поведінки, способи спілкування, залицяння і т. д." [6, 104]. Приклад юнацького контрмистецтва – розписані тротуари, гаражі, будинки (від картинок і написів "I love you" до ненормативних висловів).

Дослідники неформалів (В. Оборонко, Б. Ручкін, З. Сикевич та ін.) побачили у цих співтовариствах коло спілкування за принципом "свій" – "чужий", зі зреченням культурних стереотипів, з конфліктним сприйняттям реальності тощо. В. Суртаєв наголошує на слабкій індивідуалізованості та вибірковості культури (групові стереотипи жорсткого характеру, престижна ієрархія цінностей у неформальній групі, зумовлені статтю, освітою, частково місцем проживання, національністю тощо), позаінституціональна культурна і мистецька самореалізація; відсутність справжньої соціо- та етнокультурної самореалізації та самоідентифікації.

Відхід частини юнацтва та підлітків до радикальних контркультур - чимала соціальна небезпека (криміналізація, десоціалізація, примітивізація, вульгаризація тощо). Контркультура у складних соціальних умовах нестабільного розвитку суспільства може стати тим негативним взірцем, що притягуватиме з часом не лише підліткову аудиторію, а й інші вікові категорії (недарма вже кажуть навіть про дитячу, а ще більше молодіжну, середньовікову та старечу контркультури). З. Сикевич вважає характерною її рисою емоційно-плотське самоствердження юнаків та дівчат з пошуками розважального змісту і впливом групових стереотипів, відносин, установок та інтересів [19].

Яскраво виражені нині акцент на найгірших взірцях західних, особливо американських цінностей (сформовані зразками масової квазікультури, поширеної частково і в Україні у 1990-х роках), зневага до власної національної культури, зростання криміналізації та примітивізації молодіжної свідомості. Юнацтво і молодь емоційно-чуттєво, іноді ілюзорно-розсудливо ставляться до культури. Проте загально визнано, що поширення деструктивних субкультур – антикультур і контркультур – є небезпечним явищем для суспільства.

На думку Б. Ручкіна, висока динаміка соціальних змін в 1990-і роки призвела до того, що диференціюючі чинники у молодіжних субкультурах більш зримі, ніж інтегруючі (мають переважно локальний характер на мікрорівні, в повсякденному існуванні) [18]. Тому молодіжна субкультура перероджується у контркультуру ("неправильні" ідеали, мода, мова, субмистецтво, антимистецтво і контрмистецтво). Гіпертрофоване дозвілля та шопінгоманію, споживацтво та консюмеризм, світоглядний трешизм (від треш, з англ. – мусор) з національним забуттям, деструктивні розваги (інколи занадто швидкі автоперегонки "золотої молоді" по Києву, знущання над молодшими тощо) та "фастфуд від культури" (проф. В.Тріодін) як сурогати квазісвободи замість творчості, праці, істини, справедливості та конструктивного дозвілля обирають окремі різновікові носії радикальної субкультури.

До особливостей останніх в Україні можна віднести наявність суттєвих відмінностей за регіональними і національними, майновими ознаками, місцем проживання. Отже, маємо не лише "розслаблену" молодь (до 30%) [9, 12-17] з радикальним проявом субкультури – суб'єктивістськими контркультурними ідеалами, а й втрачену частину суспільства. За нашими спостереженнями близько 20% дітей, 25% підлітків, 10% людей середнього віку та 5-7% пенсіонерів. Ці цифри є приблизними через відносність самих критеріїв підрахунків. Варто враховувати і такі чинники, як бездіяльність, розчарування ідеалами, цінностями, близькими, друзями та іншими орієнтирами, включаючи "загублені" життя та доля.

Термін "контркультура" ввів у науковий обіг Т. Роззак, який розвинув ідеї розпаду "одновимірного суспільства", розвитку "сексуальної революції" та духовні мандри каліфорнійського "андеґраунду". Екстремістські дії частини європейської молоді наприкінці 1960-х років розвіяли думки функціоналістів про позитивні соціальні ролі. Г. Маркузе, Т. Адорно, Е. Фромм (теоретики Франкфурт-

ської школи), Ч. Мілле (ідеолог "нових лівих") критикували Т. Парсонса, вбачаючи у молоді каталізатор соціальних змін. Концепція контркультури, яку відстоював Ч. Рейч, виходила з того, що передусім духовні цінності впливали на розвиток економіки, технологій тощо. Звідси – революція має бути культурною, бо культура впливає на економічну, технічну і політичну ситуацію у суспільстві [7].

Важливо, що категорію "контркультури" трактують розпливчато: культура маргінальних груп з делінквентною поведінкою, культура ліворадикальних соціально-політичних рухів, субкультура, яка відстоює альтернативні цінності [20], "відображаючи критичне ставлення до сучасної культури і відкидає її як "культуру батьків" [8, 190]. Окремі дослідники (Брейк, Хол, Джеферсон) визначали молодіжні субкультури як системи засобів виразу, значень, стилів життя, груп молоді, які знаходяться у підлеглих позиціях як реакція на панівні системи цінностей. Т. Роззак категорії "субкультура" і "контркультура" почав використовувати у праці "Створювання субкультури: Роздуми про технократичне суспільство і юнацьку опозицію" (1969).

Із занепадом активного контркультурного руху на Заході продовжувався процес пошуку і створення нових культурних форм, змістів і об'єднань [9, 23]. Т. Парсонс і Ш. Ейзенштадт підкреслюють маргінальний статус молоді зі своєю поведінкою, цінностями тощо, тобто субкультурою. Структурно-функціональний підхід розглядає молодіжну субкультуру як специфічну соціалізуючу інстанцію з "Peer culture" (своїх запитів і потреб) [25]. Гасло "Великої відмови" (Г. Маркузе) відобразилось у стилі молодіжного андеґраунду, зокрема хіпі, у відриві від культури дорослих. К. Манхейм звернув увагу на історичні та соціальні причини конфлікту поколінь. Консолідується новий досвід, формується новий імпульс і центр формоутворення, тобто "новий стиль покоління" [24].

У статті "Des Problem der Generachionen" (1928) К. Манхейм умовами соціальної трансформації пояснював виникнення феномена "новий поколінний стиль". Він зазначав, що у період прискорення і соціальних змін старше покоління стає сприйнятнішим до впливу молоді, в якій переважають авангардистська свідомість і розрив із усталеними способами освоєння досвіду [24]. Соціологічно-функціоналісти пояснювали розрив зв'язків між поколіннями кризою соціалізації (Д. Старр), маргінальним становищем молоді (Л. Фойєр), боротьбою на ринку праці і занепадом цінностей християнської трудової етики (К. Келлі). У динамічні періоди швидких змін молоде покоління піде шляхом не "прогресуючої соціалізації" (Т. Парсонс), а "контркультурного бунту" (Т. Роззак). Провідна ідея початку доби постмодернізму: у гетерогенних суспільствах протиріччя є віковими і зумовлені рівнем культури. Так, за М. Мідом, є три класи культури, які змінюють один одного: постфігуративна культура традиційного суспільства (опора на досвід поколінь); кофігуративна культура індустріального суспільства (опора на досвід сучасників); префігуративна культура (тип, що народжується), що орієнтується на творчі пошуки молодішої генерації. Це покоління створює "новий досвід життя в невідомій країні, що потребує зміцнення в людині її вітальних і духовних сил" [12, 428].

Молодіжні субкультури британські соціологи диференціювали за класовими лініями: "прошкільні" субкультури середнього класу з орієнтацією на навчання та конформне існування; "вуличні" субкультури тінейджерів з робітничого класу з цінностями маскулинності; "антишкільні" субкультури "дна" – підлітків низьких соціальних верств, які гають час у кафе і пивних барах, засвоюючи цінності, у кращому випадку від ЗМІ [23]. У М. Брейка відхилення молодіжних субкультур від соціальної норми різноманітні: від скоєння злочинів (делінквентна молодь) до політичної дії (політична молодь) та артистичних тусовок (культурні бунтівники) із запереченням стандартів "нормальної" молоді [9, 24; 22].

М. Мід вважає, що сама молодь (зазначимо, що у наш час не тільки вона) динамізує інноваційну діяльність через нестійкий стан, деформуючи процес культурної трансмісії. При цьому трансмісія виконується двократно у кофігуративному і префігуративному типах культури: не тільки традиційно від "батьків" до "дітей", а й активно – і навпаки (це нагадує "доленосне" значення молоді). Малось на увазі, що молодіжний "бунт" – це вимога "нових форм свідомості" (К. Манхейм) і культурної "лабораторії майбутнього" (М. Мід). Власне, від молоді у зрілість переходить більшість населення, формуючи основні підвалини духовних та матеріальних благ. Зрілість – це час найактивнішого буття, саме у цей період у більшості людей відбувається творчий, професійний та інший розквіт.

Проблема категоріальних параметрів субкультури людей пенсійного віку (геронтосубкультури) найбільш спірна. Сама ця субкультура викликає певні видозміни через безперервність пізнання та відкриття нового (окрема тема – розвиток інтернет-технологій, освіта для людей "третього віку" тощо). Проте у своїй основі культурні особливості людей після шістидесяти років залишаються майже незмінними: ослаблення організму, життєва мудрість, особистий досвід, розвиток хронічних хвороб, ослаблення сприйняття та інших особистісних якостей. У цілому, варто зазначити, що до ХХ ст. для людей поважного віку було властиве міркування про вічне, зокрема про Бога, рай і пекло тощо. Але у тих, старих реаліях, поняття соціальних пільг, гарантій, пенсії як такої не існувало. Можливо, соціальний захист (через пенсійні та інші фонди), який останнє століття робив життя багатьох людей похилого віку відносно стабільним, а іноді навіть щасливим й багатим (особливо у розвинених капіталістичних країнах), колись відійде у минуле (сумній досвід деяких середньоазійських країн). В пострадянських умовах навіть з періодичним соціальним примітивізмом, вульгарністю, обмеженістю субкультура людей похилого віку має малий зв'язок з девіантністю. Вони здебільшого сприймають свій вік як останні (або передостанні) роки життя. Але далеко не всі люди доживають до шістидесяти і більше років, от-

же, і субкультура пенсійного віку викликає незначний інтерес. Найбільше дослідженню субкультур пенсійного віку приділили Е. Ерикссонат, Ф. Гізе. Проте вона поєтебує більш ґрунтового дослідження.

Розглянувши окремі проблемні питання вікових субкультур, ми вважаємо за доцільне наголосити на багатоманітні вікових субкультур та на їх неоднозначності. Вважаємо за потрібне наголосити на перспективності досліджень субкультур "другого періоду життя", особливо на специфіці субкультури людей поважного віку.

Перспективним є і розподіл всередині вікових субкультур на такі, як негативні, нейтральні (у переважній більшості) і позитивні; традиційні і інноваційні; професійні й етнічні тощо. На нашу думку, досліджуючи та класифікуючи вікові субкультури, можливі й інші їх розподіли, зокрема на: базові та другорядні (відомі у літературі, як "другі" субкультури, субкультури "другого ешалону", маловпливові, малозначні тощо); резонансні (іноді з зухвалим викликом суспільству тощо) і нерезонансні; вищі і нижчі (відповідно – ап- та андер-); субкультури конструктивної та деструктивної спрямованості.

Література

1. Белашова М. О. Подростковые субкультуры в современной России : автореферат дис. ... канд. социологических наук : 22.00.06 /Белашова М. О. – Ставрополь, 2011. – 22 с.
2. Большунова Н.Я. Социокультурное развитие дошкольников в формах детской субкультуры / Н.Я. Большунова // Социокультурные детерминанты и мотивационные основы развития личности : Материалы Всерос. науч.-практ. конф., посвящ. 80-летию В.Г. Леонтьева. – Новосибирск : Изд-во НГПУ, 2010. – С. 371-387.
3. Виноградов Г.С. Страна детей: Избранные труды по этнографии детства / Г.С. Виноградов. – СПб.: Историческое наследие, 1998. – 549 с., ил.
4. Зебзеева В.А. Социодинамика экологической субкультуры детства : моногр. / В.А. Зебзеева, Л.В. Моисеева. – М. : Сфера, 2011. – 300 с.
5. Белашова М. О. Подростковые ценности в современной России: дисс. ... 22.00.06. канд. социологических наук /Белашова М. О. – Ставрополь, 2011. – 191 с.
6. Кон И.С. Психология юношеского возраста (Проблема формирования личности) / И.С. Кон. – М. : Просвещение, 1979. – 175 с.
7. Кукаркин А.В. Буржуазная массовая культура / А.В. Кукаркин. – М. : Политиздат, 1985. – 350 с.
8. Культурология XX века : Словарь. – СПб. : Университетская книга, 1997. – 640 с.
9. Левчук Я. М. Масова музика як соціалізуючий чинник молодіжних субкультур України. : дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01 / Яна Миколаївна Левчук. – К., 2011. – 179 с.
10. Левчук Я. М. Традиційна українська дитяча субкультура у висвітленні когнітивної культурології: монографія / Ярослава Миколаївна Левчук. – К. : Інститут культурології НАМ України, 2012. – 240 с.
11. Лойтер С. М. Феномен детской субкультуры / С. М. Лойтер. –Петрозаводск: Изд-во КГПУ 1999. – 42, [1] с. ил.
12. Мид М. Культура и мир детства : Избр. произведения / М. Мид ; сост. и отв. ред. И.С. Кон. – М. : Наука, 1988. – 429 с.
13. Оборонко В.И. Западные молодежные субкультуры 80-х годов : науч.-аналит. обзор / В.И. Оборонко. – М. : Наука, 1990. – 32 с.
14. Радзівський В. О. Нотатки з субкультури аномії : монографія / В. О. Радзівський. – К. : Логос, 2012. – 368 с.
15. Радзиевский В. А. Православие как альтернатива криминальной субкультуре: монография / В. А. Радзиевский. – К. : НАРККиИ, 2012. – 96 с.
16. Радзівський В. О. Про теорію та історію субкультур: нариси до субкультурології : монографія / В. О. Радзівський. – К. : Логос, 2013. – 276 с.
17. Радзівський В. О. Фітокультура та антианомія як елемент субкультури в ритуалах Середньовічної Русі: нотатки до фітокультурології та юридикокulturології : монографія / В. О. Радзівський. – К. : НАКККиМ, 2011. – 228 с.
18. Ручкин Б.А. Молодежь и становление новой России / Б.А. Ручкин // Социологические исследования. – 1998. – № 5. – С. 90–98.
19. Сикевич З.В. Молодежная культура / З.В. Сикевич. – Л. : Искусство, 1990. – 342 с.
20. Социологический энциклопедический словарь / Ред. Г.В. Осипов. – М. : Изд. группа ИНФА : Норма, 1998. – 488 с.
21. Фролова А.Н. Субкультура детства малочисленных народов Северо-Востока России : учеб. пособие / А.Н. Фролова. – Магадан : Изд-во СВГУ, 2011. – 106 с.
22. Brake M. The sociology of youth culture and youth subculture: Sex and drugs and rock'n'roll? / M. Brake. – Routledge ; Kegan Paut, 1980. – 204 p.
23. Edwards Y. Street life cthnieity and social policy / Y. Edwards, R. Oakley, S. Carey // The crowd in contemporary Britain / ed. By G. Gaskell, R. Benewick. – L. : Sage, 1987. – P. 123–154.
24. Mannheim K. The problem of generations / K. Mannheim // Essays on the Sosiology of Knowledge. – L., 1952. – 292 p.
25. Parsons T. Youth in the Context of American Society / T. Parsons // Dalls. – 1962. – Vol. 91. – P. 97–123.
26. Wójcik Jerzy Wojciech. Od hipisów do satanistów / Jerzy Wojciech Wójcik. – Kraków: Eureka, 1992. – 201 с.

References

1. Belashova M. O. Podrostkovye subkul'tury v sovremennoy Rossii : avtoreferat dis. ... kand. sotsiologicheskikh nauk : 22.00.06 /Belashova M. O. – Stavropol', 2011. – 22 s.

2. Bol'shunova N.Ya. Sotsiokul'turnoe razvitie doshkol'nikov v formakh detskoy subkul'tury / N.Ya. Bol'shunova // Sotsiokul'turnye determinanty i motivatsionnye osnovy razvitiya lichnosti : Materialy Vseros. nauch.-prakt. konf., posvyashch. 80-letiyu V.G. Leont'eva. – Novosibirsk : Izd-vo NGPU, 2010. – S. 371-387.
3. Vinogradov G.S. Strana detey: Izbrannyye trudy po etnografii detstva / G.S. Vinogradov. – SPb.: Istoricheskoe nasledie, 1998. – 549 s., il.
4. Zebzeeva V.A. Sotsiodinamika ekologicheskoy subkul'tury detstva : monogr. / V.A. Zebzeeva, L.V. Moiseeva. – M. : Sfera, 2011. – 300 s.
5. Belashova M. O. Podrostkovyye tsennosti v sovremennoy Rossii: diss. ... 22.00.06. kand. sotsiologicheskikh nauk /Belashova M. O. – Stavropol', 2011. – 191 s.
6. Kon I.S. Psikhologiya yunosheskogo vozrasta (Problema formirovaniya lichnosti) / I.S. Kon. – M. : Prosveshchenie, 1979. – 175 s.
7. Kukarkin A.V. Burzhuaznaya massovaya kul'tura / A.V. Kukarkin. – M. : Politizdat, 1985. – 350 s.
8. Kul'turologiya XX veka : Slovar'. – SPb. : Universitetskaya kniga, 1997. – 640 s.
9. Levchuk Ya. M. Masova muzyka yak sotsializuyuchy chynnyk molodizhnykh subkultur Ukrainy. : dys. ... kand. mystetstvoznavstva: 26.00.01 / Yana Mykolaivna Levchuk. – K., 2011. – 179 s.
10. Levchuk Ya. M. Tradytsiina ukrainska dytiacha subkultura u vysvitleni kohnityvnoi kulturolohii: monohrafiia / Yaroslava Mykolaivna Levchuk. – K. : Instytut kulturolohii NAM Ukrainy, 2012. – 240 s.
11. Loyter S. M. Fenomen detskoy subkul'tury / S. M. Loyter. –Petrozavodsk: Izd-vo KGPU 1999. – 42, [1] s. il.
12. Mid M. Kul'tura i mir detstva : Izbr. proizvedeniya / M. Mid ; sost. i otv. red. I.S. Kon. – M. : Nauka, 1988. – 429 s.
13. Oboronko V.I. Zapadnye molodezhnye subkul'tury 80-kh godov : nauch.-analit. obzor / V.I. Oboronko. – M. : Nauka, 1990. – 32 s.
14. Radziievskiy V. O. Notatky z subkul'tury anomii : monohrafiia / V. O. Radziievskiy. – K. : Lohos, 2012. – 368 s.
15. Radziievskiy V. A. Pravoslavie kak al'ternativa kriminal'noy subkul'ture: monografiya / V. A. Radziievskiy. – K. : NARKKil, 2012. – 96 s.
16. Radziievskiy V. O. Pro teoriiu ta istoriiu subkultur: narysy do subkulturolohii : monohrafiia / V. O. Radziievskiy. – K. : Lohos, 2013. – 276 s.
17. Radziievskiy V. O. Fitokultura ta antyanomiia yak element subkul'tury v rytualakh Serednovichnoi Rusi: notatky do fitokulturolohii ta yurydykokulturolohii : monohrafiia / V. O. Radziievskiy. – K. : NAKKKiM, 2011. – 228 s.
18. Ruchkin B.A. Molodezh' i stanovlenie novoy Rossii / B.A. Ruchkin // Sotsiologicheskie issledovaniya. – 1998. – № 5. – S. 90–98.
19. Sikevich Z.V. Molodezhnaya kul'tura / Z.V. Sikevich. – L. : Iskusstvo, 1990. – 342 s.
20. Sotsiologicheskyy entsiklopedicheskyy slovar' / Red. G.V. Osipov. – M. : Izd. gruppа INFA : Norma, 1998. – 488 s.
21. Frolova A.N. Subkul'tura detstva malochislennykh narodov Severo-Vostoka Rossii : ucheb. posobie / A.N. Frolova. – Magadan : Izd-vo SVGU, 2011. – 106 s.
22. Brake M. The sociology of youth culture and youth subkulture: Sex and drugs and rock'n'roll? / M. Brake. – Routledge ; Kegan Paut, 1980. – 204 p.
23. Edwards Y. Street life cthnieity and social policy / Y. Edwards, R. Oakley, S. Carey // The crowd in contemporary Britain / ed. By G. Gaskell, R. Benewick. – L. : Sage, 1987. – P. 123–154.
24. Mannheim K. The problem of generations / K. Mannheim // Essays on the Sosiology of Knowledge. – L., 1952. – 292 p.
25. Parsons T. Youth in the Context of American Society / T. Parsons // Dalls. – 1962. – Vol. 91. – P. 97–123.
26. Wójcik Jerzy Wojciech. Od hipisów do satanistów / Jerzy Wojciech Wójcik. – Kraków: Eureka, 1992. – 201 s.

Радзиевский В. А.

Возрастные субкультуры: к вопросу систематизации

В статье исследуются вопросы возрастных субкультур в культурно-историческом аспекте. В частности, автор касается вопросов изучения и систематизации современных возрастных субкультур, а в их составе – проблем субкультуры детей, молодежи и других возрастных групп.

Ключевые слова: культура, субкультура, культурология, возрастная субкультура, стратификация, история.

Radziievskyy V.

Subcultures age: the issue systematization

In the article some issues of age subculture is analyzed in the historical and culturological aspects. In particular, the author touches upon the issues of the study and systematization of modern age subcultures, and in their composition – problems subculture children, youth and other age groups.

Topic subcultures has one of the most popular in scientific discourse of the recent years. Significant place in the array of general literature on age subkulturolohiyi paid Subcultures of various ages.

Age subculture is the most studied of all kinds of subcultures. Every age has its own subculture properties, features, characteristics and specificity. This is different age indicators and circumstances. Children's innocence, teen pytyvist, maksykmalizm youth, youth romance, balanced time maturity, wisdom ripe old age. You can specify a lot of relevant and irrelevant factors (all children are fads, but not all live to old age, but there are old men with children and adolescents wit wisdom of the elders).

The most fateful periods are becoming human (childhood, youth), but not only age but also others circumstances (actions, events, etc.) is frequently formed man of ideals, values and stereotypes. However, we focused solely on the age side.

A separate problem – ordering and determining age subcultures. Among the most studied are the youth subculture. However, even around her classificatory parameters, there are many issues (social, biological and other age lyudyyny her self identification, "transient" phase, for example, first youth or youth-mature). More cluster and segment-face kind of controversial young, mature and after forty subculture or aging subculture and oldish subculture. Is

significant and that the question subculture of people ripe old age, and disease caused is analyzed not only in age but also in other social contexts

In the literature, depending on the age orientation subculture classify based on the number of past years, respectively, for children, teenagers, youth, youth, and then it is less common and studies – for example, , mature and after forty subculture or aging subculture and oldish subculture. However, middle-aged and pensioner subculture may have different options and modes of systematizing.

Considering some problematic issues age subcultures, we consider it appropriate to emphasize the diversity of age subcultures and their ambiguity, rejecting attempts to simplify and vulgarize. We consider it necessary to emphasize promising research subcultures "second period of life," especially on the specifics of the subculture of people ripe old age.

So systematyzuvavshy age subculture promising and distribution within the following age subcultures generally as negative, neutral (the vast majority) and positive, traditional and innovative, professional and ethnical etc. In our view, examining and systematize age subculture, nonetheless possible of other distributions, in particular: basic and secondary (known in the literature as "second-rate" subculture subculture "second eshalonu" not meaningful, minor, etc.) resonance (sometimes a challenge to society, etc.) and non-resonant, higher and lower (respectively – up-and under-) subculture constructive and destructive orientation.

Keywords: culture, subculture, culturology, age subculture, stratification, criminal, history.

УДК 392.72:[649.9+316.77](477)

Русавська Валентина Андріївна
кандидат історичних наук

РИТУАЛИ ПРИЙОМУ ГОСТЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ГОСТИННОСТІ

У статті розглядаються ритуали прийому гостя в українській гостинності та розкривається їх специфіка в процесі міжособової комунікації. Комунікативна роль учасників спілкування міцно закріпилася в історичній практиці і в гостинності, що актуалізує історичну рефлексію ритуалізації гостинності. Ритуальний характер гостинності найповніше знаходить вияв у прийманні гостя.

Ключові слова: українці, гостинність, ритуал, трапеза, дар.

Своєрідність будь-якого народу найбільш повною мірою проявляється у сфері спілкування, та, з одного боку, ґрунтується на етнічних стереотипах, символах і стандартах, що становлять сутність традицій, без яких неможлива жодна культур, а з іншого – ця сфера відкрита подиху сутності. Гостинність у своїй первісній іпостасі виступає каталізатором живого спілкування в процесі спільної діяльності людей і є обов'язковою умовою засвоєння індивідом культурних надбань народу, етносу, нації та виступає посередником у зв'язках між поколіннями, що й зумовлює її комунікативний характер.

У гостинності як комунікативному феномені на рівні особистісного спілкування матеріалізується миттєвість мисленневих та емоційних станів, які, повторюючись і водночас ніколи повністю не відтворюючи матрицю життєвих ситуацій, дають багатий матеріал для вербалізації думки, осягнення її парадигматики не тільки в слові, а й в системі невербальних засобів комунікації. Саме тому основною функцією гостинності є функція міжособової комунікації, яка регламентована обрядами, ритуалами і не може бути реалізована без іншого – гостя. Норми людської поведінки, етики, моралі, духовний субстрат етносу, його ментальність і гостинність виявляються в діалозі з іншими представниками інших культур і цивілізацій.

Міжцивілізаційна і міжкультурна комунікації в сучасному світі є тим середовищем, в якому протікають процеси як прямої, так і опосередкованої взаємодії останніх. Подолання культурних бар'єрів є важливим чинником для рефлексії і самооцінки людини, що сприяє розумінню традицій гостинності та дає змогу виробляти норми і принципи взаємодії в інформаційному суспільстві. Комунікативна роль учасників спілкування міцно ствердилася в історичній практиці і в гостинності, що актуалізує історичну рефлексію ритуалізації гостинності.

Дослідження специфіки української гостинності в контексті ритуалу прийому гостя розпочалися з XIX ст. в межах етнографії та народознавства. Так, етнограф, письменник О. Афанасьєв-Чужбинський в нарисах "Поездка в Южную Россию" змальовує свою подорож по Дніпру в 60-х роках XIX століття, підкреслюючи, що "коли сторонній випадково потрапляв до селянської господи під час обіду, його неодмінно запрошували до столу, пригощали найкращим, не сподіваючись отримати щось взамін". Автор підкреслює, що в прийомі та пригощанні гостя беруть участь всі члени сім'ї, як наприклад, в сім'ї "простолюдина", яку він відвідав на запрошення. Тут же вчений звертає увагу на звичай частувати гостя [2, 220-221].

Вчений, етнолог П.П.Чубинський в матеріалах "Этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край" акцентує увагу на ритуалах гостинності в українців, символічний характер яких засвідчує зв'язок з природними стихіями, міфічними істотами і духами предків: Запрошення до столу гостя також символізувало прилучення до духів сім'ї [19].